

DESCOPERIRI DE EPOCĂ ROMANĂ PE TERITORIUL ORAȘULUI IAȘI

DE

ȘTEFAN HONCU*, BOGDAN MINEA**

Abstract

Throughout the fall of 2008, excavations undergone for the foundation of an additional building pertaining to the “Vasile Alecsandri” High-School, Iasi municipality, unearthed various archaeological materials, a section of which concerns the present discussion. These findings (ceramics, glass and metal shreds) represent a chronologic segment between the second half of the 18th and first of the 20th centuries. However, amongst this material, several Roman pottery fragments, dated between the 1st and the 3rd century AD, have been identified.

The Roman material covers three amphora types, Zeest 64, Kapitän II, and Zeest 69, one table amphora type and bowl type.

Consequently, the recent Iași findings confirm, anew, economic connections between North-Danubian, Pontic and Mediterranean areas during the early Roman time. Therefore, a broader image regarding Free Dacians’ trade relations with the Roman Empire can be obtained, furthermore, from a ceramologic perspective, the domain that analyses and interprets a distinguishable and well represented set of archaeological remains.

Keywords: Iași, Roman age, Karpo-Dacians, amphorae, Pontic trade, Middle Age.

În toamna anului 2008 lucrările de excavație pentru realizarea fundației noului corp de clădire al Liceului Teoretic „Vasile Alecsandri” din municipiul Iași¹, situat pe str. Costache Negri, nr. 50 (Pl. 1), au scos la suprafață mai multe vestigii arheologice, dintre care, doar o parte constituie subiectul prezentului material.

Zona menționată s-a mai aflat sub supraveghere arheologică din deceniile șase și șapte ale secolului trecut, situându-se în imediata apropiere a fostei Mănăstiri Sf. Sava, în centrul istoric al orașului Iași. Deși a fost o zonă intens cercetată², numeroasele investigații arheologice, au rămas încă necunoscute publicului de specialitate în ceea ce privește amplasamentul vechilor clădiri ale secolelor XVII–XIX. Excepție fac studiile dedicate bisericii fostei Mănăstiri Sf. Sava din Iași³; rapoartele/studiile ce conțin referiri la zona menționată nu au oferit prea multe date privind situația stratigrafică și grosimea nivelurilor vechi de locuire.

S-a impus, astfel, ca obiectiv principal, încă din primele momente ale decopertării platformei betonate și asfaltate din curtea liceului, constatarea existenței nivelurilor arheologice și a gradului lor de afectare în urma lucrărilor de construcție contemporane (Pl. 2). În afara zonelor afectate de execuția fundației actualei clădirii a

* Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, Facultatea de Istorie; stefanhoncu@yahoo.com.

** Academia Română – Filiala Iași, Institutul de Arheologie Iași; mineab@yahoo.com.

¹ Cercetarea arheologică preventivă a fost realizată de o echipă aflată sub coordonarea cercetătorilor științifici din cadrul Institutului de Arheologie al Academiei Române – Filiala Iași, CS I dr. Vasile Chirică și CS III Costică Asăvoaie.

² Al. Andronic, E. Neamțu, *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Iași în anii 1956–1960*, în *Arheologia Moldovei (ArhMold)*, II–III, 1964, pp. 409–438; Al. Andronic, E. Neamțu, St. Cheptea, *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Iași în anii 1961–1967*, în *ArhMold*, IX, 1980, pp. 184–185; Al. Andronic, *Iașii până la mijlocul secolului XVII*, Ed. Junimea, Iași, 1986.

³ N. N. Pușcașu, V. M. Pușcașu, *Mărturii de civilizație și urbanizare medievală descoperite în vatra istorică a Iașilor*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente Istorice și de Artă” (RMMMIA), 2, 1983, pp. 20–64; N. N. Pușcașu, V. M. Pușcașu, *Prima biserică a fostei mănăstiri Sf. Sava din Iași*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice (BCMI)*, 1, 2005, pp. 67–82.

Liceului “V. Alecsandri”, zona centrală a suprafeței de 393 m², supusă observațiilor arheologice, prezenta o stratigrafie relativ bine conservată. Au fost identificate, totodată, fundația unui zid de mari dimensiuni și fundația unei clădiri în partea de sud-vest a zidului menționat. Cele două structuri de fundație aparțin unor etape diferite de construcție. În vederea stabilirii unei încadrări cronologice, s-a acționat pentru realizarea unor secțiuni de control notate S1–4 și obținerea unui profil relevant al secțiunii de control S4 (Pl. 3).

Materialele arheologice recuperate (fragmente de ceramică, sticlă, metal etc.) corespund unui segment cronologic cuprins între a doua jumătate a secolului XVIII și prima jumătate a secolului XX. Între aceste materiale au fost identificate și câteva fragmente ceramice de factură romană, corespunzătoare cronologic secolelor I–III p.C. și care se aflau în straturile inferioare de depuneri antropice⁴. Pentru introducerea în circuitul științific a acestor descoperiri interesante am considerat utilă alcătuirea și prezentarea unui mic catalog de forme ceramice în care s-a procedat la expunerea datelor tehnice, descriere sumară și indicarea unor referințe bibliografice⁵.

Forma I. AMFORE

Tipul Zeest 1960, tipul 64; Șelov 1986, tipul A

Aceste amfore au cunoscut o evoluție continuă din secolul I p.C. până în secolul V⁶. Prezența acestora pe teritoriul Moldovei este cunoscută din primul secol al erei creștine, având însă o răspândire minimă; ele devin foarte numeroase în secolele II–III p.C.⁷. Originea acestor recipiente pare a fi în perioada de sfârșit a epocii elenistice, fiind produse, cel mai probabil, în Heraclea Pontica. Producția acestui tip de amforă la Heraclea se încadrează cronologic în perioada cuprinsă între al doilea sfert al secolului I p.C. și epoca romană târzie (sec. IV – începutul sec. V). În secolele II–IV p.C. a fost cel mai popular tip de amforă în zona a Mării Negre⁸.

Amforele au gura îngustă, buza dreaptă sau rotunjită, gâtul lung, cilindric și subțire, corp conic, baza cilindrică, scobită, cu suport inelar. Toarele sunt masive, ovale în secțiune, cu una sau două șanțuri longitudinale⁹. Pe corp și pe gât prezintă caneluri, iar unele exemplare au inscripții pictate și ștampile¹⁰. Acest tip de amforă prezintă două variante care au diferențe minore¹¹, fiind foarte răspândit pe coastele Mării Negre, în special în nord și vest, și care a circulat foarte puțin în Marea Mediterană¹². În secolele II–III p.C. au fost intens folosite în nordul Mării Negre, cât și în așezările și mormintele carpice sau sarmatice. Ele sunt frecvente, desigur, în zonele orașelor grecești sau în mediul cultural Černjahov din silvostepă, în special în

⁴ Un rol semnificativ în identificarea și valorificarea materialului ceramic de epocă romană l-au avut domnii: dr. Costel Chiriac și dr. Andrei Opaț. Ambilor cercetători le aducem, pe această cale, cuvenitele mulțumiri.

⁵ Dat. – datare; D.g. – diametrul gurii; H.p. – înălțimea păstrată; l. – lățimea; Ref. bibl. – referințe bibliografice.

⁶ D. Paraschiv, *Amfore romane și romano-bizantine în zona Dunării de Jos (sec. I–VII p.C.)*, Ed. Fundației Axis, Iași, 2006, p. 20; D. B. Șelov, *Les amphores d'argile claire des premiers siècles de notre ère en Mer Noire*, in *Recherches sur les amphores grecques. Actes du Colloque international (Athènes, 10–12 September 1984)* (eds. J.-Y. Empereur, Y. Garlan), *Bulletin de Correspondance Hellénistique. Supplément (BCH)* 13, 1986; I. B. Zeest, *Keramicheskaya tara Bospora*, in *Materialy i issledovaniya po arheologii (MIA)*, 83, Moskva, 1960.

⁷ S. Sanie, Ș. Sanie, *Importuri elenistice și romane în câteva cetăți și așezări dacice din Moldova*, in *Studii și cercetări de istorie veche (SCIV)*, 24, 3, p. 78.

⁸ S. Yu. Vnukov, *Pan-roman amphora types produced in the Black Sea region*, in *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26–29, 2002 (eds. J. Eiring, J. Lunds) (Monographs of the Danish Institute at Athenes 5), Athens, 2002, p. 415.

⁹ D. B. Șelov, op. cit. (n. 6), tipul A, fig. 1/b, pp. 395–396.

¹⁰ S. Sanie, I. T. Dragomir, Ș. Sanie, *Noi descoperiri de ceramică romană cu inscripții în Moldova*, în *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie (SCIVA)*, 26, 2, pp. 191–198; V. Căpitanu, M. Alexianu, *Amfore cu inscripții descoperite în dăva de la Răcățâu (jud. Bacău)*, in *Carpica*, XII, Bacău, 1985, fig. 2, 4, p. 75.

¹¹ Pentru detalii a se vedea A. Opaț, *Amfore din spațiul est-carpatic*, in *Geto-Dacii dintre Carpați și Nistru (secolele II î.H. – II p.C.)* vol. I (eds. S. Sanie, E. T. Marin), Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 2011, subtip I E, Fig. 16–17, p. 457.

¹² Idem, *Pontic Wine in the Athenian Market in Keramike tes ysteres arhaiotetas apo ton elladiko choro (3os–7os ai. m.Ch.)*, *Thessalonike 12–16 Noemvriou 2006*, (coord. D. Papanikola-Bakirtze, D. Kousoulakou), Thessalonike, vol. I, 2010, pp. 110–111.

morminte. Această amforă este întâlnită și în necropolele și așezările din provinciile Moesia Inferior¹³, Dacia¹⁴, fiind atestată și în Muntenia¹⁵.

Nr. 1. Fragment de gură și gât, pastă de culoare bej, (10YR 8/4 light yellow-orange¹⁶) cu calcar și piroxen în compoziție, angobă proprie. (Pl. 4/1), **H.p.** = 8,8 cm; **D.g.** = 6,4 cm. **Dat.** = sec. I–II p.C.

Ref. bibl.: Paraschiv 2006, tip 3 A, pl. 1/ 5–7; pl. 2/8–11; Sanie, Sanie, 1973, fig. 12/4, 6, 7, 10; Bichir 1967, fig. 11/8; Opaît 2011, p. 457, subtipul I E, fig. 16–17; Croitoru 2011, tipul a1, p. 311–312.

Nr. 2. Fragment de gât și toartă, pastă de culoare bej (10YR 8/4 light yellow-orange), cu particule de calcar, piroxen în compoziție, angobă proprie (partea mediană), (Pl. 4/2), **H. p.** = 14 cm. **Dat.** = sec. I–II p.C.

Ref. bibl.: Paraschiv 2006, tip 3 A, pl. 1/ 5–7; pl. 2/8–11; Sanie, Sanie, 1973, fig. 12/4, 6, 7, 10; Bichir 1967, fig. 11/8; Opaît 2011, p. 457, subtipul I E, fig. 16–17; Croitoru 2011, tipul a1, p. 311–312.

Nr. 3. Fragment de bază, pastă de culoare bej (7YR 8/4 light yellow), cu calcar și piroxen în compoziție, angobă proprie. (Pl. 4/3), **H.p.** = 11,4 cm, **Dat.** = sec. I–II p.C.

Ref. bibl.: Paraschiv 2006, tip 3 A, pl. 1/ 5–7; pl. 2/8–11; Sanie, Sanie, 1973, fig. 12/4, 6, 7, 10; Bichir 1967, fig. 11/8; Opaît 2011, p. 457, subtipul I E, fig. 16–17; Croitoru 2011, tipul a1, p. 311–312.

Nr. 4. Fragment de toartă partea superioară, pastă de culoare alb-gălbuie (2.5YR 8/4 pale yellow) cu particule de calcar și piroxen în compoziție, angobă proprie. (Pl. 4/4), **H.p.** = 5, 7 cm, **I** = 4,7 cm. **Dat.** = sec. I–II p.Chr.

Ref. bibl.: Paraschiv 2006, tip 3 A, pl. 1/ 5–7; pl. 2/8–11; Sanie, Sanie, 1973, fig. 12/4, 6, 7, 10; Bichir 1967, fig. 11/8; Opaît 2011, p. 457, subtipul I E, fig. 16–17; Croitoru 2011, tipul a1, p. 311–312.

Nr. 5. Fragment de gât și toartă, pastă de culoare bej deschis (7YR 8/3 light yellow) cu particule de calcar, piroxen și mica aurie în compoziție, angobă proprie. (Pl. 4/5), **H.p.** = 11, 5 cm., **Dat.** = sec. I–II p.C.

Ref. bibl.: Paraschiv 2006, tip 3 A, pl. 1/ 5–7; pl. 2/8–11; Sanie, Sanie, 1973, fig. 12/4, 6, 7, 10; Bichir 1967, fig. 11/8; Opaît 2011, p. 457, subtipul I E, fig. 16–17; Croitoru 2011, tipul a1, p. 311–312.

Tipul Kapitan 1972 tipul II; Zeest 1960, tipul 79; Popilian 1976, tipul IV; Scorpan 1976, tipul I–E; Sanie 1982, tipul A2

Acest tip de recipient este confecționat dintr-o pastă de culoare cărămidie, brun-roșcat la exterior. Vasele au gâtul tronconic, cu buza delimitată de gât printr-o șanțuire puternică, corpul conic terminat cu un picior tubular masiv, torțile supraînălțate, ovale în secțiune și cu două nervuri longitudinale. Gâtul și piciorul prezintă caneluri pronunțate.

Tipul în discuție a cunoscut o largă răspândire în bazinul pontic și în cel mediteranean. Producția lor începe în a doua jumătate a secolului II p.C. și ajunge la apogeu în secolul III p.C.¹⁷, unele exemplare evoluând neîntrerupt, cu unele modificări, până la începutul secolului V p.C., așa cum indică descoperirea acestora în Agora Atenei¹⁸. În Moesia Inferior tipul Kapitan II este atestat la Barboși¹⁹ Troesmis²⁰, datat în

¹³ P. Alexandrescu, *Necropola tumulară. Săpături 1955–1961*, în „Histria II”, (coord. Em. Condurachi), București, 1966, tumulul XVII/ cat. nr. 1–24, fig. 79, pp. 204, 206, tumulul XXX/ cat. nr. 6–8, fig. 99, pp. 197–198; G. Simion, *Descoperiri noi în necropola de la Noviodunum. Raport preliminar*, în *Peuce*, IX, Tulcea, 1984, fig. XII/ 3–4, p. 84, datată cu monedă de la Hadrian (117–138). Pentru mai multe detalii privind răspândirea acestui tip de amforă pe teritoriul Moesiei Inferior a se vedea D. Paraschiv, op. cit. (n. 7), 2006, tipul 3 A, pp. 19–20 cu bibliografia aferentă.

¹⁴ A. Ardeț, *Amfore romane din Dacia*, Ed. Mitron, Timișoara, 2006, fig. XII/106–108, pp. 94–96.

¹⁵ Gh. Bichir, *Sarmații la Dunărea de Jos în lumina ultimelor cercetări*, în *Pontica*, 5, 1972, fig. III/1; pp. 187–196; idem, *Cultura carpică*, Ed. Acad. RSR, București, 1973, tipul A/1, varianta timpurie, fig. CLVI/ 1–3, p. 145.

¹⁶ A. H. Munsell, *Soil Color Charts*, New York, 1990.

¹⁷ A. Opaît, *Aspecte ale vieții economice din provincia Scythia (sec. IV–VI p.C.). Producția locală și de import*, (în col. *Bibliotheca Thracologica XVI*), București, 1996, pp. 56–57.

¹⁸ H. Robinson, *The Athenian Agora, V, Pottery of the Roman Period*, Princeton, 1959, p. 69, gr. K, pl. 15/K113; pp. 77, gr. L, pl. 16/L 33; p. 106, gr. M, pl. 28/M237; p. 110, gr. M, pl. 29/M 274; p. 112, gr. M, pl. 31/M303, p. 173.

¹⁹ S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei. Secolele II î. e. n. – III e. n.*, Ed. Junimea, Iași, 1981, pl. 32/5; 33/1, 3, p. 136. Se cunosc trei exemplare întregite și numeroase fragmente de acest tip, toate acestea fiind găsite în locuințe datate în epoca Severilor (193–235 p.C.).

²⁰ A. Opaît, *Considerații preliminare asupra amforelor romane și romano-bizantine din Dobrogea*, în *Peuce*, VIII, Tulcea, 1980, pp. 291–327, pp. 298–301, tipul IV, pl. V/1–2, XII/2.

secolul III, Histria²¹, Halmyris²², datat în a doua jumătate a secolului IV p.C., și Argamum²³. Analogii exista și în provincia Dacia²⁴ unde este datat în secolul III p.C., precum și în Pannonia²⁵ și în nordul Mării Negre, la Chersones²⁶, datată în secolul III p.C.

Nr. 6. Fragment toartă, pasta de culoare negru-roșcat la exterior (7.5Y/4/1 gray) cărămizie la interior (7YR 7/8 yellow-orange) cu pietricele, calcar și mica în compoziție. Toartă ovală în secțiune cu câteva nervuri pe partea superioară. (Pl. 4/6), **H.p.** = 9,7 cm, **I** = 4,7 cm. **Dat.** sec. II–III p.C.

Ref. bibl.: Robinson 1959, gr. K/ K113, Suceveanu 1985, tipul LX, pl. 84; Topoleanu 2000, tipul IX, pl. XLIV/nr. 355, 356; Popilian 1976, tipul IV, pl. XV/nr. 201; Paraschiv 2006, tipul XIV, pl. II/33, 34, pl. III/34, 35; Sanie 1982, pl. 32/5; 33/1, 3; Opaîț 2004, p.13; Riley 1979, Peacock & Williams 1986, tipul 47, Kelemen 1990, tipul 21, p. 174–183.

Tipul Zeest 69 (Amforă de tip Sinope)

Aceasta aparține categoriei amforelor de mari dimensiuni, tipice pentru secolul I–II p.C. Gura este largă cu buza rotunjită, umerii foarte largi și corpul conic cu toarte masive, ușor aplatizate, ceea ce ar putea, eventual, sugera o amforă pentru transportul produselor din pește. Descoperiri similare au fost făcute la Tecuci – Malul-Alb²⁷, Brad²⁸ și Chersonesos²⁹. A. Opaîț consideră că acest tip de amforă este o variantă „cu o morfologie asemănătoare, dar de dimensiuni foarte mari” a tipului Zeest 69³⁰. C. Croitoru încadrează, neconvingător, acest tip de amforă în tipul Zeest 84–85³¹.

Nr. 7. Fragment ataș – pastă de culoare cărămizie, exterior, (5YR/7/6 orange) interior, bej deschis (5YR/5/1 brownish gray) cu particule de calcar și piroxen în compoziție, angobă proprie. (Pl. 5/1), **H.p.** = 7,3 cm. **Dat.** = sec. I p.C.

Ref. bibl.: Opaîț 1987, p. 247, fig. 1/2a, 2b; Opaîț 2011, p. 467, fig. 34; Croitoru 2011, tipul c, p. 315–316, fig. 1651; Opaîț 2003, p. 90, fig. 8.48.

Forma II. AMFORE „DE MASĂ”/ULCIOARE (?)

Morfologia amforelor „de masă” este asemănătoare cu cea a amforelor folosite pentru transport, primele diferențiind-se de cele din urmă prin forma bazei lor care este plană, concavă sau inelară, și a toartei care este, fie în formă de bandă, fie rotundă, uneori răsucită. Pasta din care sunt confecționate este de culoare roșie-cărămizie cu calcar și oxid de fier în compoziție. Întrucât de la exemplarele avute în discuție nu s-a păstrat decât partea inferioară a atașului, nu putem reconstitui cu precizie forma corpului și a bazei.

Nr. 8. Fragment de toartă, partea inferioară, pastă de culoare brună (5YR 5/8 brown) cu calcar, piroxen și mica aurie în compoziție. Toarta ovală în secțiune cu câteva nervuri pe partea superioară (Pl. 5/2), **H.p.** = 6 cm., **Dat.** = sec. II–III p.C.

²¹ Al. Suceveanu, *Histria X. Ceramica romană din secolele I–III p.C.*, București, 1985, tipul LX, pl. 84.

²² Fl. Topoleanu, *Ceramica romană și romano-bizantină de la Halmyris (sec. I–VII p.C.)*, Tulcea, 2000, tipul IX, pl. XLIV/nr. 355, 356, p. 140.

²³ D. Paraschiv, op. cit. (n. 6), 2006, tipul XIV, pl. II/nr. 33, 34; pl. III/35, 36; pp. 303–305.

²⁴ Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1976, pp. 44–45, pl. XV/nr. 201; pentru răspândirea și datarea acestora în provincia Dacia a se vedea M. Negru, Al. Bădescu, R. Avram, *Kapitän II amphorae in roman Dacia*, in *Acta Rei Cretariae Romanae Fautores*, 38, Abingdon, 2003, pp. 209–214.

²⁵ M. Kelemen, Roman amphorae in Pannonia III, in *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae (ActaArchHung)*, 42, 1–4, Budapesta, 1990, tipul 21, fig. 6, fig. 7, fig. 8, pp. 174–183.

²⁶ V. I. Kadeev, S. B. Soročan, *Ekonomičeskie svjazi antičnyh gorodov severnogo pričernomor'ja*, Harkov, 1989, fig. 1, pp. 51–52.

²⁷ A. Opaîț, *Amfore romane de mare capacitate. Considerații tipologice*, in *SCIV*, 38, 1987, 1–2, fig. 1/2a, 2b, p. 247.

²⁸ V. Ursachi, *Zargidava. Cetatea dacică de la Brad*, Institutul Român de Tracologie, în col. *Bibliotheca Thracologica* X, București, 1995, pl. 183/3.

²⁹ A. Opaîț, *Amphorae and Trade*, in *Crimean Chersonesos: city, chora, museum, and environs*, (eds. R. Mark Glenn, C. J. Coleman), Austin Texas, 2003, fig. 8. 48, p. 90.

³⁰ Idem, op. cit. (n. 11), p. 467; I. B. Zeest, op. cit. (n. 6), p. 111.

³¹ C. Croitoru, *Roman discoveries in the east Carpathian barbaricum (1st century B. C.–5th century A.D.)*, in *Istros Publishing House*, Brăila, 2011, pp. 315–316.

Ref. bibl.: întrucât aceste fragmente pot fi încadrate atât în categoria amforelor de masă cât și a ulcioarelor ne abținem de la mențiuni bibliografice.

Nr. 9. Fragment de toartă partea inferioară, pastă de culoare cărămizie (7.5YR 7/8 yellow orange) cu calcar, piroxen și mica aurie în compoziție. Toarta ovală în secțiune cu câteva nervuri pe partea superioară. (Pl. 5/4), **H.p.** = 7,5 cm., **Dat.** = sec. II–III p.C.

Ref. bibl.: întrucât aceste fragmente pot fi încadrate atât în categoria amforelor de masă cât și a ulcioarelor ne abținem de la mențiuni bibliografice.

Forma III. BOLURI

Bolurile sunt confecționate dintr-o pastă roșie-orange cu suprafața acoperită de o vopsea roșie, mată, întinsă discontinuu pe suprafața vasului. Buza este rotunjită iar pereții vasului sunt arcuiți. Pe suprafața exterioară se disting caneluri orizontale, paralele cu buza. Baza este, în majoritatea cazurilor, inelară. Este o formă de bol întâlnită în Agora Atenei³² ca și la Histria³³. În Moldova, exemplare identice se întâlnesc în Câmpia Jijiei³⁴ și la Brad³⁵. Tipul în discuție poate fi considerat ca fiind un produs pontic.

Nr. 10. Fragment de bol cu buza rotunjită și răsfrântă, pastă de culoare cărămizie (5YR 7/8 orange) poroasă, firnis roșu, mat, de calitate inferioară, întins discontinuu pe suprafața vasului, cu urme de calcar în compoziția pastei (Pl. 5/3), **H.p.** = 4,8 cm, **d.g.** = 20 cm. **Dat.** = sec. II p.C.

Ref. bibl.: Suceveanu 1985, tipul VI, 3, Pl. 7/22; Robinson 1959 gr. H, tipul H 12, pl. 8; Croitoru 2011, tipul a, 300 și exemplarul 983 – fără o încadrare tipologică mai exactă.

Nr. 11. Fragment de bol cu buza rotunjită și răsfrântă – pastă de culoare cărămizie (7.5YR 8/6 orange) poroasă, firnis roșu, mat, de calitate inferioară întins discontinuu pe suprafața vasului, cu urme de calcar în compoziția pastei, (Pl. 5/5), **H.p.** = 3,5 cm, **d.g.** = ?. **Dat.** = sec. II p.C.

Ref. bibl.: Suceveanu 1985, tipul VI, 3, Pl. 7/22; Robinson 1959 gr. H, tipul H 12, pl. 8; Croitoru 2011, tipul a, 300 și exemplarul 983 – fără o încadrare tipologică mai exactă.

*

După scurta prezentare tehnică pe care am făcut-o în rândurile anterioare, ne permitem câteva observații și constatări succinte, cu caracter arheologic și istoric asupra semnificației acestor descoperiri ocazionale³⁶. Prezența ceramicii romane în Moldova centrală presupune pătrunderea unor negustori romani în respectiva zonă, ocupată de carpo-daci. Răspândirea acestor produse ceramice în teritoriile ocupate de dacii liberi se făcea până în anumite zone aflate în preajma unor căi de comunicație, respectiv râuri, de unde marfa era, eventual, transbordată mai departe solicitanților. Ca să putem vorbi de comerț în acea vreme este de presupus existența unei piețe de desfacere, care să cunoască atât produsele solicitate, cât și prețul acestora, și care să dispună de banii necesari achiziționării unor astfel de produse, descoperirile monetare fiind edificatoare în

³² H. Robinson, op. cit. (n. 18), 1959, grupa H, nr. H12, p. 48.

³³ Al. Suceveanu, op. cit. (n. 21), 1985, tipul VI, 3, p. 27.

³⁴ N. Zaharia, E. Zaharia, *Contribuții privind rezultatele unor cercetări arheologice în Câmpia Jijiei Superioare din județul Botoșani*, în vol. *Din trecutul județului Botoșani*, I, Botoșani, 1974, fig. 7/2, p. 144; R. A. Mazilu, *Contribuții la problema relațiilor sarmato-dacice și sarmato-romane în lumina descoperirilor arheologice din Moldova*, în *Acta Moldaviae Meridionalis (AMM)*, VII–VIII, 1985–1986, nr. 7, p. 72.

³⁵ V. Ursachi, op. cit. (n. 27), 1995, pl. 197/5, p. 496.

³⁶ Pentru detalii privind istoria dacilor liberi a se vedea lucrările, selective, dedicate acestora: I. Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi. Dacii din spațiul est-carpatic în secolele II–IV e.n.*, Ed. Junimea, Iași 1982; idem, V. Ursachi, *Văleni. O mare necropolă a dacilor liberi*, Ed. Junimea, Iași 1988; idem, *Dacii liberi. Cadru general*, în *Istoria românilor*, vol. II, ediția a II-a, revăzută și adăugită (coord. D. Protase și Al. Suceveanu), Ed. Enciclopedică, București, 2010, pp. 433–464, 787–817; Gh. Bichir, op. cit. (n. 15), 1973; R. Vulpe, *Săpăturile de la Poienestii din 1949*, în *Materiale și cercetări arheologice (MCA)*, I, București, 1953, pp. 213–506; idem, *Studia Thracologica*, București, 1976, pp. 150–179; R. Vulpe, S. Teodor, *Piroboridava. Așezarea geto-dacică de la Poiana*, în col. *Biblioteca Thracologica*, XXXIX, București, 2003, *passim*; C. C. Petolescu, *Dacia. Un mileniu de istorie*, Ed. Academiei Române, București, 2010, *passim*; S. Sanie, op. cit. (n. 19), 1981, *passim*.

acest sens³⁷. În același timp se subînțelege existența și activitatea unui producător care să ofere marfa solicitată, admitând însă și practicarea comerțului prin troc. Un lucru important și care considerăm că trebuie avut în vedere când vorbim de comerț este acela că zonele în care erau trimise mărfurile romane nu erau alese la voia întâmplării. Aceste lucruri erau bine reglementate din perspectiva siguranței drumurilor, cât și a cererii de mărfuri din zonă. Relațiile pe care le aveau carpo-dacii cu negustorii romani erau, după cum am menționat, bine puse la punct deoarece marfa, odată pătrunsă pe teritoriul stăpânit de aceștia, trebuia protejată pentru a putea ajunge la destinație fără incidente sau neplăceri de altă natură decât cele obișnuite în epocă.

În perioada secolelor I–III p.C. tipurile ceramice provenite din mediul roman sunt bine reprezentate în cadrul așezărilor carpo-dacice. Importurile de produse de lux ajung în spațiul nord-dunărean din mai multe centre de producție, fie ele pontice sau mediteraneene. Probabil că multiplicarea surselor de aprovizionare este legată și de liniștea adusă de prezența trupelor romane în zona pontică, mai ales după cucerirea Daciei. Totodată, trebuie menționat faptul că materialul ceramic a fost găsit în afara oricărui context arheologic clar și, din păcate, o parte din informațiile care ne puteau fi oferite de descoperirea altor artefacte s-au pierdut. Astfel, în zona Liceului „V. Alecsandri” din Iași se poate vorbi de o locuire carpo-dacică, deoarece în această zonă a orașului s-au mai făcut descoperiri similare iar varietatea tipurilor ceramice descoperite în acest perimetru, pe o suprafață mică, sugerează acest lucru (vezi Pl. 6)³⁸. Tot din cauza efectuării cercetării arheologice în condiții nefavorabile nu au fost identificate resturi de ceramică lucrată „la mână” sau aparținând altor categorii de materiale specifice acestor secole.

Prezența amforelor pe teritoriul Moldovei, în calitatea lor de *ambalaj* pentru produsele agricole pe care le conțineau, ajută la identificarea rutelor comerciale care contribuiau la aprovizionarea zonelor extra-carpatice cu anumite produse, între care se afla, în mare măsură, și vinul. Recentele descoperiri de la Iași demonstrează, încă o dată, existența profundelor legăturilor economice între lumea nord-danubiană și cea pontică și mediteraneană în perioada secolelor I–III p. Chr.³⁹ Astfel, se poate întregi tabloul raporturilor comerciale ale dacilor liberi cu Imperiul roman, privite prin perspectiva pieselor ceramice, o categorie aparte, dar destul de bine reprezentată, în cadrul descoperirilor arheologice.

Viitoarele săpături de salvare, dacă ele se vor desfășura, vor contribui decisiv la definirea acestei așezări, importantă pentru înțelegerea dezvoltării societății dacice din epoca romană în această parte a Moldovei.

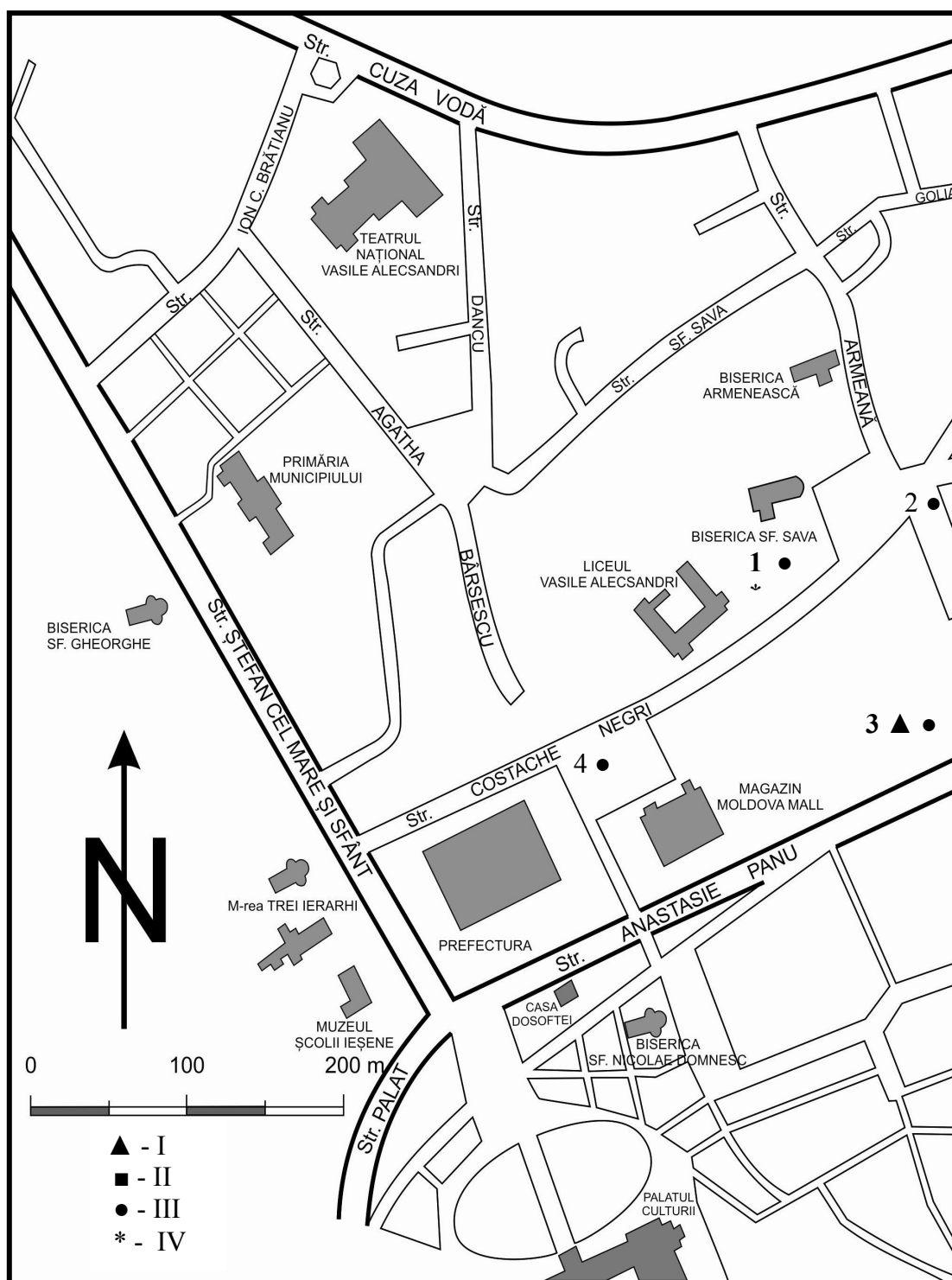
ILLUSTRATION LIST

- Pl. 1. Situation plan location “V. Alecsandri” High School – Iași and the main archaeological finds from the former “Saint Sava”, Iași, 1956–1967: I – ordering of the primitive (*sic!*), II – beginning of a migration; III – feudal order; IV – treasures. 1 – C. Negri street, no. 44; 2 – Negri street, no. 29; 3 – Anastasie Panu street; 4 – P. Stoica street; *apud* Andronic-Neamțu 1964, p. 411.
- Pl. 2. Location plane of the extension of the space of “V. Alecsandri” High School – Iași indicating control sections performed (S1, S2, S3, S4).
- Pl. 3. The north-west profile of section no. 4 of perimeter archaeologically investigated near the “V. Alecsandri” High School – Iași.
- Pl. 4. Roman amphora sherds: 1–5 Zeest 64, 6 Kapitän II.
- Pl. 5. Roman pottery: 1. amphora Zeest 69; 2, 4 table amphora/jug (?); 3, 5 bowls.
- Pl. 6. Similar finds in the East Carpathian area.

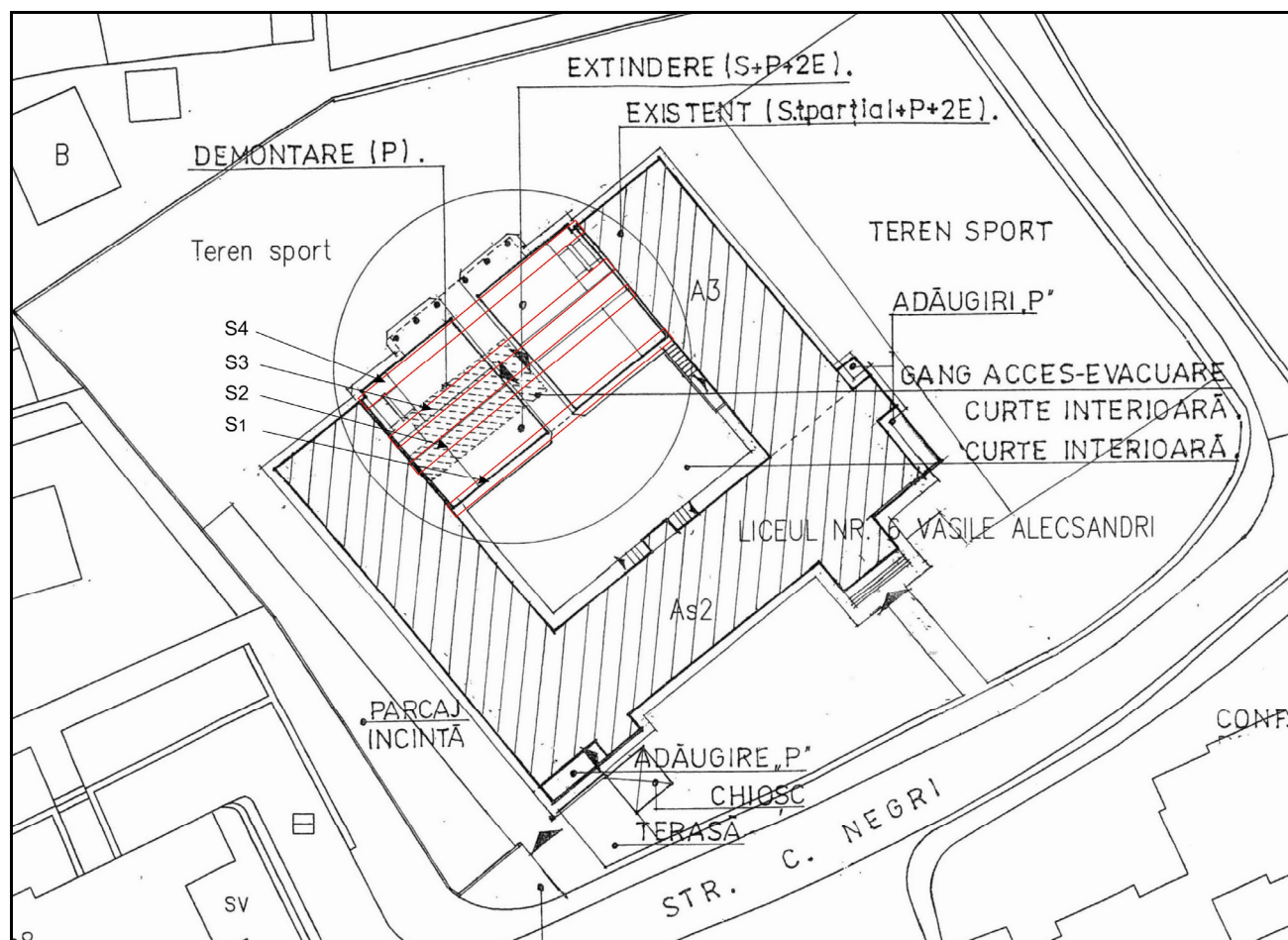
³⁷ Privind circulația monetară în Moldova vezi considerațiile lui V. Mihailescu-Bîrliaba în *La monnaie romaine chez les Daces orientaux*, Ed. Academiei RSR, București, 1980, în special pp. 222–234.

³⁸ Al. Andronic, E. Neamțu, St. Cheptea, op. cit. (n. 2), 1980, pp. 103–119.

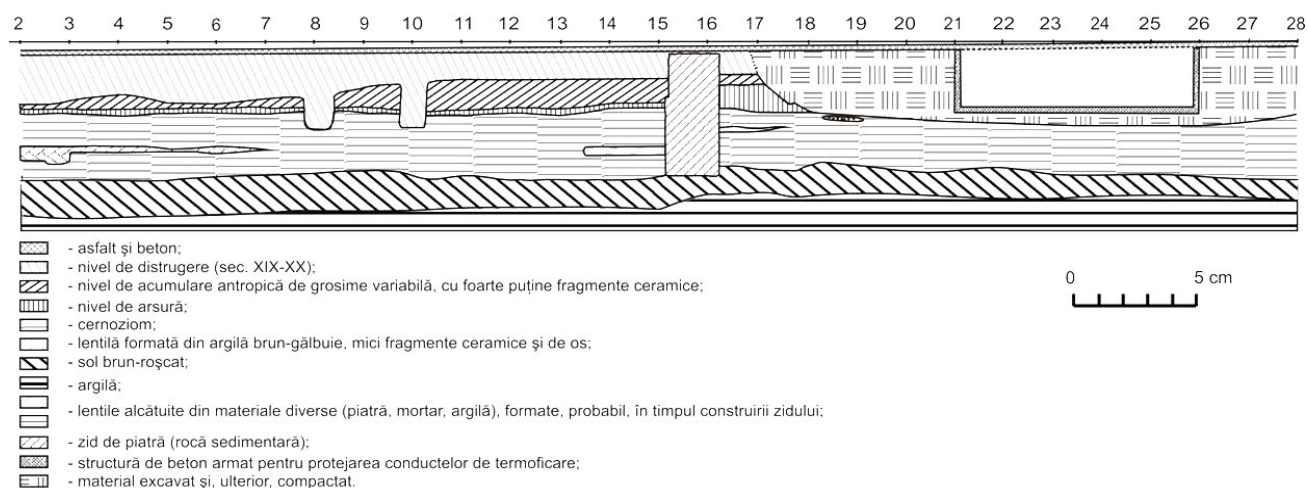
³⁹ Pentru detalii privind relațiile comerciale în cadrul Imperiului Roman vezi comentariile lui M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Roman Empire*, vol. I, second edition (revised by P. M. Fraser), Clarendon Press, Oxford, 1957, p. 153 și urm.

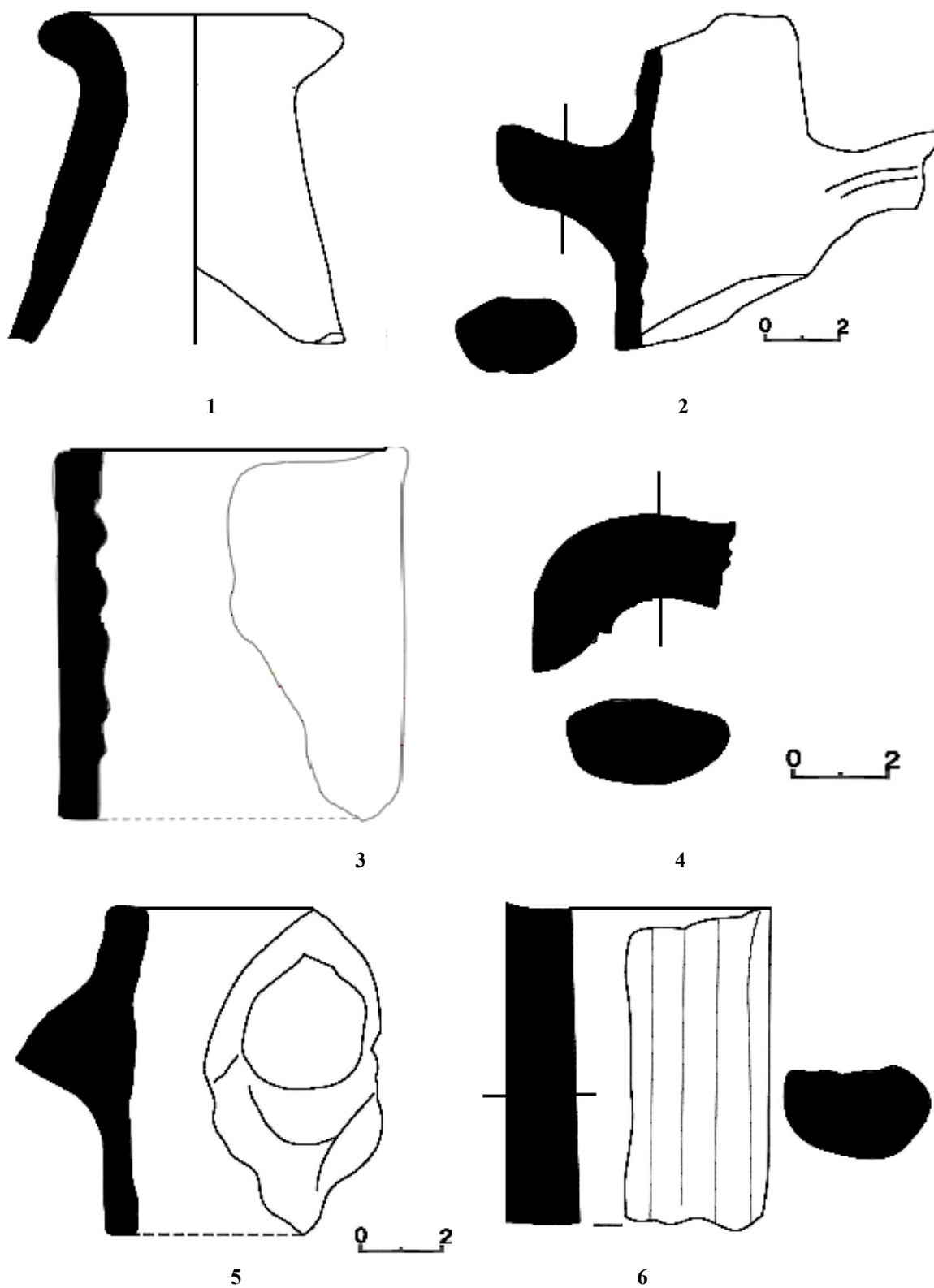
Pl. 1. Plan de situație privind localizarea Liceului V. Alecsandri – Iași și principalele descoperiri arheologice din zona fostei Mănăstiri „Sf. Sava” Iași, 1956–1967: I – orânduirea comunei primitive (*sic!*); II – începutul epocii migrațiilor; III – orânduirea feudală; IV – tezaure. 1 – str. C. Negri nr. 44; 2 – str. Negri nr. 29; 3 – str. Anastasie Panu; 4 – str. P. Stoica; *apud* Andronic-Neamțu 1964, p. 411.

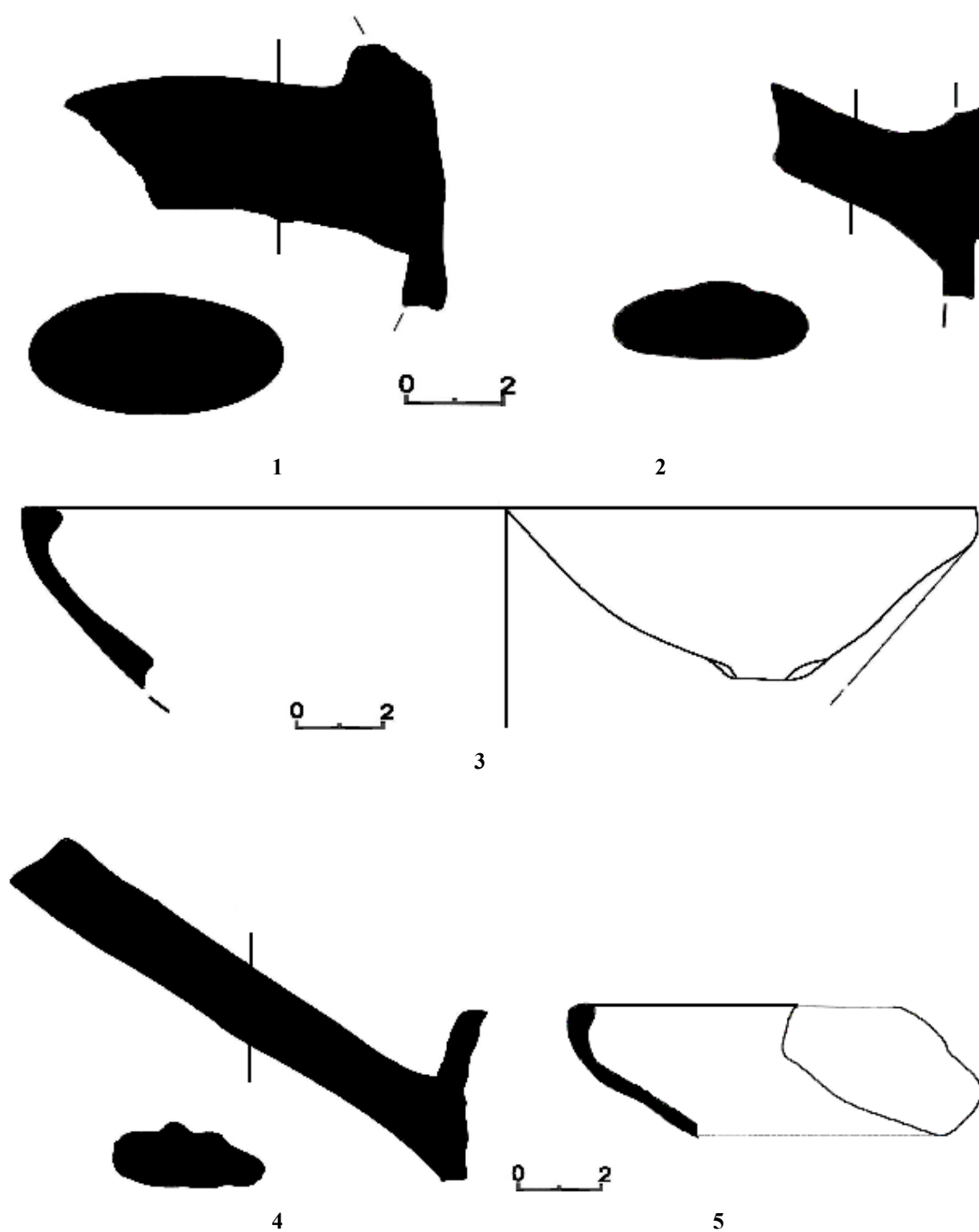
Pl. 2. Planul de situație al lucrărilor de extindere a spațiului de la Liceul "V. Alecsandri" – Iași, cu indicarea secțiunilor de control efectuate (S1, S2, S3, S4).

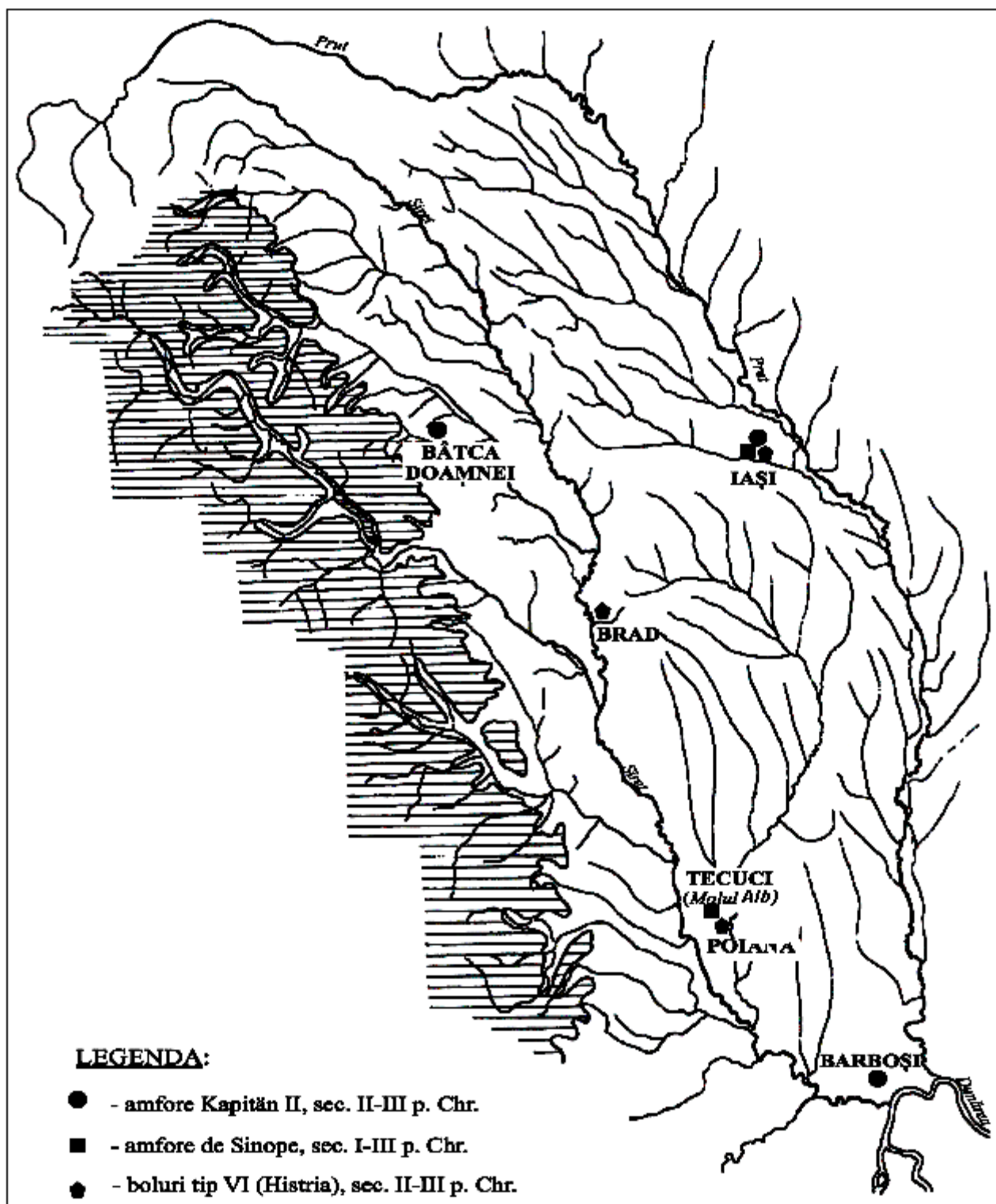
Pl. 3. Profilul nord-vestic al secțiunii nr. 4 din perimetrul zonei cercetate arheologic la Liceul „Vasile Alecsandri” – Iași.

Pl. 4. Fragmente ceramice de amfore romane: 1–5 Zeest 64; 6 Kapitan II.

Pl. 5. Fragmente ceramice: 1 Zeest 69; 2, 4 amforă de masă/ulcior (?); 3, 5 bol.

Pl. 6. Descoperiri similare în spațiul est-carpatic.

